

ТУРИЗМ ХИЗМАТЛАРИ БОЗОРИНИНГ ИШЛАШ МЕХАНИЗИМИНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ

Ш.Х.Мухитдинов

Қариш давлат университети

Туризм ва маркетинг кафедраси доценти

Аннотация: *Мазкур мақола туризм хизматлари бозорининг ишлаш механизimini оптималлаштириш жараёни сценарийсини амалга оширишнинг ижтимоий-иқтисодий, институционал, ҳуқуқий ва интеграция векторларини комплекс амалга ошириш жиҳатлари ёритилган.*

Калит сўзлари: *Туризм хизматлари бозори, ижтимоий-иқтисодий, институционал, ҳуқуқий ва интеграция векторларини комплекс, туризм соҳасини молиявий қўллаб-қувватлаш, туризм индустрияси*

Туризм хизматлари бозорини ривожлантиришнинг фаол сценарийси амалга оширишнинг ижтимоий-иқтисодий, институционал, ҳуқуқий ва интеграция векторларини комплекс амалга ошириш орқали мумкин бўлади ва пассив сценарий вазифаларига ҳам, жаҳон туризм бозорига интеграцияни таъминлашга ҳам эътибор қаратилади, инновацион бозор тармоқларини шакллантириш ва ривожлантириш ҳамда жаҳон туризм маконига интеграциялашув нуктаи назаридан туризмнинг анъанавий секторларини мослаштириш, миллий қонунчиликни халқаро стандартларга мувофиқлаштириш. Шу билан бирга, шуни таъкидлаш керакки, ҳар бир сценарий ижобий бўлиб, туристик хизматлар бозори таркибидаги ва умуман миллий иқтисодиётдаги миқдорий ва сифат ўзгаришларини белгилайди.

Ушбу сценарийларни амалга оширишнинг тўлиқлиги, биринчи навбатда, Ўзбекистон туризм хизматлари бозорини ривожлантиришнинг муайян векторларининг бутун мамлакат учун аҳамиятига ва қисқа ва ўрта муддатли истиқболда стратегик устуворликлар ва мақсадларга эришиш имкониятига боғлиқ, туристик хизматлар бозорини ривожлантириш концепциясини тўлиқ амалга ошириш натижасида жорий ички ва ташқи сиёсатга боғлиқ бўлиб, маълум мақсадларга қўшимча равишда давлат ичидаги қирувчи, чиқувчи, халқаро, миллий туристик оқим ва оқимларнинг қўпайиши. қўшилмоқда:

- республикада валюта тушумларининг ортиши;
- туристик хизматлар бозори субъектлари, айниқса, интеграциялашган туристик маҳсулотни ишлаб чиқиш ва уни тарқатиш сегментида - туристик операторлар ва турагентлар сонининг қўпайиши;
- юқори сифатли қўп тармоқли интеграцияланган туризм маҳсулотини ишлаб чиқишнинг умумий амалиётини босқичма-босқич қўллаш;

- туризм иқтисодиётининг микродаражадаги субъектларини ривожлантиришни бошқариш самарадорлигини ошириш;
- ҳамроҳ бўлган туризм соҳаларига кучли мультипликатор таъсир кўрсатади, бандлик ва ялпи ички маҳсулотдаги даромадлар ўсишини таъминлайди;
- туризм индустриясини қурилиш, суғурта, молиявий, маданий, чакана савдо ва спорт фаолияти ва бошқаларнинг катализатори сифатида шакллантириш;
- жаҳон туристик хизматлари бозорида республиканинг туристик имиджини ошириш, туризмни барқарор ривожлантириш бўйича халқаро дастурларга жалб этиш, бу борадаги миллий норма ва стандартларни ишлаб чиқиш;
- туризм соҳасида қўшма халқаро лойиҳа ва дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;
- виза, чегара, божхона, туристик расмийчилик ва ҳоказоларни бартараф этиш ёки юмшатиш сиёсатини фаол амалга ошириш.

Туризм хизматлари бозорини ривожлантиришда туризм соҳасини молиявий қўллаб-қувватлаш муҳим масала бўлиб, уни ҳал қилиш учун, бизнингча, қуйидагилар зарур:

- давлат ва хусусий бошқарувнинг тегишли даражасини, шунингдек, республика ва маҳаллий назорат қилувчи органларнинг ҳаракатларини аниқ мувофиқлаштиришни таъминлаш;
- туристик хизматлар бозорида хусусий ташаббусларни ривожлантиришга кўмаклашиш;
- самарали рағбатлантириш тизимини ишлаб чиқиш
- маишийташқи ва ички бозорларга туристик маҳсулот;
- бўйича зарур ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилади
- масалалартуризм соҳасига инвестициялар ва солиққа тортиш;
- янада такомиллаштириш тартиби оид ба Жумҳурии Ўзбекистон хорижи сайёҳҳо;
- туризм индустриясининг ахборот маконини шакллантириш ва бошқалар.

Институционал, ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, интеграция векторларининг ўзаро таъсирига асосланган ва туризм хизматлари бозорининг фазовий қутбланиш омилларининг кўп қиррали намоён бўлиш таъсирини ҳисобга олган ҳолда стратегияни амалга ошириш доимий барқарорликни таъминлаш учун тизимли комплекс шароитларни яратишга имкон беради.

Туризм хизматлари бозорини рақобатбардош ривожлантириш, уни ишлаб чиқиш стратегиясини ишлаб чиқиш ва амалга оширишни таъминлаш учун

фундаментал асос бўлиб хизмат қилади.

Умуман олганда, туризм хизматлари бозорини ривожлантириш мақсадларига эришиш учун, бизнинг фикримизча, қуйидагиларни таъминлаш зарур:

- миллий ва минтақавий миқёсда туризм сиёсатининг мувофиқлиги ва туризмни ривожлантиришдан манфаатдор барча томонларнинг ваколатлари ва масъулияти функцияларини аниқ белгилаш: хусусий сектор, профессионал нодавлат ташкилотлар ва маҳаллий ҳамжамиятнинг ҳолати;

- ижтимоий шерикликнинг горизонтал ва вертикал интеграциялашган институтини: давлат, хусусий сектор ва уларнинг касбий бирлашмалари ва бирлашмаларини жорий этиш.

Шундай қилиб, туризмни самарали ривожлантириш муаммоларини ҳал қилиш Ўзбекистонга сайёҳлар оқимини ва мамлакат иқтисодиётига пул тушумларини сезиларли даражада ошириши, шунингдек, бир томондан, турли даражадаги бюджетларга солиқ чегирмаларининг ўсишини таъминлаши мумкин. ва туристлар бандлигини ошириш, иккинчи томондан, ҳудудлар ва унга туташ ҳудудларни ривожлантириш.иқтисодиёт тармоқлари. Буларнинг барчаси Ўзбекистон иқтисодиётида халқаро сайёҳлик ролини ошириб, миллий иқтисодиётни ривожлантириш, туристлар турмуш даражаси ва сифатини ошириш учун шароит яратади. Минтақада туризм хизматларини ривожлантиришнинг механизмини яратиш эса оптимал ечим ҳисобланади.

1-расм. Туризм хизматлари бозорининг ишлаш механизмини оптималлаштириш жараёни

Кўриб чиқилган ижтимоий-иқтисодий жараёнларни моделлаштириш ва прогнозлаш бозор муносабатлари шароитида оптимал қарор қабул қилишни таъминлайди. Тузилаётган иқтисодий-математик моделлар реал жараёнларга асосланган бўлиши уларни турли мезонлар ёрдамида текшириб бўлгандан сўнг моделлар тузилган бўлиши лозим. Моделларни тузиш жараёнида иқтисодиётнинг ҳали ўрганилмаган қонуниятлари очилади, бу эса ишлаб чиқариш субъектлари ва истеъмолчилар томонидан самарали қарорлар қабул қилишни таъминлайди. Замонавий ахборот-компьютер технологияларидан фойдаланиш асосида иқтисодий-математик моделларнинг реаллигини таъминлаш мумкин. Шу сабабли бугунги туризм хизматлари бозорининг ишлаш механизмини оптималлаштириш жараён механизлари асосида қўрилади. 1-расм

Ушбу механизм асосида тизимли ёндашиш тадқиқот услубиятидаги йўналишлар объектни кўп сонли ички ва ташқи алоқалардан иборат бўлган элементлардан ташкил топувчи мураккаб тизим сифатда ўрганишга таянади. Тизимли ёндашиш объектни чуқур ва атрофлича ўрганишга, объект ҳақида тўла

тасаввурга эга бўлишга, унинг алоҳида бирликлари орасидаги сабаб-оқибат боғланишларини аниқлашга имкон беради.

Оптимал моделлар, ишлаб чиқаришни ташкил қилишда уларнинг оптимал вариантини топишга хизмат қилади. Бошқача қилиб айтганда, улар оптималлик мезонлари бўйича мақсад функциясига максимал ёки минимал қиймат бера олади. Оптималлаштирувчи моделлари икки қисмдан иборат:

1) чекланишлар тизимлари ёки иқтисодий тизим ўзгаришини шарт-шароитлари;

2) оптималлик мезони (мақсад функцияси). Бу мезон иқтисодий тизим мумкин бўлган ҳолатининг самарадорлик даражасини аниқлаш, таққослаш ва ундан энг қулайини танлаш учун ишлатилади.

Умуман олганда тизимли ёндашишнинг асосий хусусияти тизим элементларининг ўзаро таъсири, ўзаро боғлиқлиги, ўзаро боғланиши ва динамик характерда бўлиши, комплекслиги, бутунлиги, буйсунганлиги, етакчи бўғинни ажралганлигидир. Тизимли ёндашиш иқтисодий таҳлилда хўжалик масалаларининг илмий асосланган вариантларини ишлаб чиқиш ва бу вариантларни самарадорлигини ҳисоблаш йўли билан энг мақбул бошқариш қарорларини танлаш имконини беради.